

Motiv grijeha u religioznim poemama

Eškutić, Doroteja

Undergraduate thesis / Završni rad

2012

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:142:349529>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-15**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet
Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Doroteja Eškutić

Motiv grijeha u religioznim poemama

Završni rad

Mentor: doc. dr. sc. Krešimir Šimić

Osijek, 2012.

Sažetak

U radu je riječ o motivu grijeha u religioznim poemama. Najprije je predstavljena religiozna poema, njezin smještaj unutar barokne književnosti i strujanja pod snažnim utjecajem katoličkih reformi. Promotrene su i poveznice između Tridentskog koncila, grijeha i književnosti. Ukratko su pojašnjene glavne točke tridentskog zasjedanja, stav sabora o grijehu kao i utjecaj zasjedanja na djela religiozno-duhovne tematike hrvatskih pisaca. Budući da je u središtu rada ipak motiv grijeha, pošlo se od definiranja grijeha u knjigama kao što su *Rječnik hrvatskog jezika*, *Moralno-duhovni život (Grijeh i obraćenje)*, *Enciklopedijski rječnik...* Nakon navođenja podjele grijeha (po težini) na laki i smrtni i kratkog osvrtanja na glavne grijehe, analizirani su motivi grijeha u Gundulićevim *Suzama sina razmetnog*, Bunić Vučićevoj *Mandalijeni pokornici*, Đurđevićim *Uzdasi Mandalijene pokornice* te Kanižlićevoj *Svetoj Rožaliji*. Pritom je vidljivo da je u *Suzama* glavni motiv grijeha bludnost, ali i oholost, nevjera i razmetnost. *Mandalijenu pokornicu* karakteriziraju motivi oholosti i neumjerenosti u ljepoti, *Uzdahe Mandalijene pokornice* motivi prevare, požuda, bludnost i motiv licemjernosti, a *Svetu Rožaliju* motivi hvalisavosti, krađa i razbojništvo, motiv proždrljivosti, bludnosti, pohlepe i lakomosti.

Ključne riječi: motiv grijeha, religiozne poeme, Tridentski koncil

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Religiozna poema.....	4
3. Tridentski koncil, grijeh i književnost.....	4
4. Grijeh.....	6
4.1. Definicije grijeha.....	6
4.2. Težina grijeha.....	8
4.3. Glavni grijesi.....	9
5. Motiv grijeha u poemi <i>Suze sina razmetnoga</i> Ivana Gundulića.....	9
6. Motiv grijeha u poemi <i>Mandalijena pokornica</i> Ivana Bunića Vučića.....	11
7. Motiv grijeha u poemi <i>Uzdasi Mandalijene pokornice</i> Ignjata Đurđevića.....	13
8. Motiv grijeha u poemi <i>Sveta Rožalija</i> Antuna Kanižlića.....	14
9. Zaključak.....	18
10. Literatura.....	19

1. Uvod

Zadatak je završnog rada bio teorijski pristupiti obrađivanju motiva grijeha u religioznim poemama, a to su: *Suze sina razmetnog*¹ Ivana Gundulića, *Mandalijena pokornica*² Ivana Bunića Vučića, *Uzdasi Mandalijene pokornice*³ Ignjata Đurđevića i *Sveta Rožalija*⁴ Antuna Kanižlića.

Rad je podijeljen na nekoliko poglavlja. U poglavlju o religioznoj poemi istaknut je utjecaj reformi Katoličke crkve na utilitarnu crtu književnosti – potrebu za mijenjanjem duhovnog i religioznog života, kao i osobitosti religiozne poeme na žanrovskom planu. Iduće poglavlje nosi naslov Tridentski koncil, grijeh i književnost. Dao se kratak povijesni pregled toga sabora, što je sve obuhvaćao, posebno naglašavajući ulogu koju je izvršio na djela starih hrvatskih pisaca, ali i utjecaj na osnivanje redova, poglavito franjevačkog i isusovačkog. Slijedi poglavlje koje se odnosi na definiranje grijeha u različitim leksikonima i priručnicima u kojima je riječ o grijesima i njihovim posljedicama. Navode se teški, laki i glavni grijesi i njihov nepovoljan utjecaj na čovjekov život.

Zatim se navode motivi grijeha u spomenutim religioznim poemama koji su ondje pronađeni, potkrijepljeni odgovarajućim citatima i analizirani. Na kraju se nalazi zaključak u kojem se sažimaju svi zaključci dobiveni analiziranjem djela i motiva grijeha.

¹ Gundulić, Ivan, 2000. *Suze sina razmetnoga, Dubravka, Osman*, Zagrebačka stvarnost, Zagreb.

² Bunić Vučić, Ivan, 1975. *Plandovanja, Pjesni razlike, Mandalijena pokornica*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga XIV., Matica hrvatska, Zagreb.

³ Đurđević, Ignjat, 1971. *Pjesni razlike, Uzdasi Mandalijene pokornice, Saltijer slovinski*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga XVIII., Matica hrvatska, Zagreb.

⁴ Kanižlić, Antun, 1994. *Sveta Rožalija*, Privlačica, Vinkovci.

2. Religiozna poema

U 17. i 18. stoljeću hrvatska se književnost nalazi u razdoblju baroka i pod snažnim je utjecajem katoličkih reformi. Književnost se počinje oblikovati kao *jedinstvena nacionalna književna kultura*⁵ i time dobiva utilitarnu crtu – potrebu za mijenjanjem društva, prvenstveno duhovno i religiozno područje života.

Pavao Pavličić u svojim *Raspravama o hrvatskoj baroknoj književnosti*⁶ navodi podjelu žanrova. Ima ih četiri: dva (ep i lirika) su nasljeđe starijih epoha, dok su melodrama i poema nastale upravo u razdoblju baroka. U poemama je sadržaj najbitniji, pa se, prema tom kriteriju, one dijele na religiozne barokne poeme i na komične barokne poeme.

Religioznu poemu obilježava niz motiva: motiv grijeha (koji je i tema ovog rada), reminiscencije na grijeh, motiv špilje, ženska ljepota i draž kao izvor grešnosti, grešnikov odnos prema prirodi u kojoj se nalazi...

Uglavnom se prikazuje grešnikovo žaljenje i kajanje za počinjenim grijesima te njegova čežnja za povratkom na pravi put (što je bilo temeljno shvaćanje i učenje Tridentskog koncila).

Struktura je u religioznoj poemi monološki oblikovana i trofazna: prva je faza kratka i u njoj je vidljiv piščev komentar, druga je najvažnija i najduža, a u trećoj se progovara o grešnikovu dobivanju oprosta.

⁵ Fališevac, Dunja. *Novi polet religioznosti i obnova Hrvatske u 17. i 18. stoljeću: Doba jedinstvene nacionalne književnosti*. URL: http://www.matica.hr/MH_Periodika/vijenac/1999/149/html/Hrvati_u_Vatikanu/34.htm (15:50, 15. kolovoza 2012.)

⁶ Pavličić, Pavao. *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti: Žanrovi hrvatske barokne književnosti*. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Pavlicic_1979.htm (11:00, 16. kolovoza 2012.)

3. Tridentski koncil, grijeh i književnost

Najveća zasluga katoličkih reformi jest sazivanje Tridentskog koncila, 19. ekumenskog koncila koji je održan u Tridentu u Italiji. Sabor je s prekidima trajao od 13. prosinca 1545. do 4. prosinca 1563.⁷ Sazvao ga je papa Pavao III. jer se htio zauzeti odlučan stav prema reformaciji i reformističkim pokretima unutar Katoličke crkve.

U prvom razdoblju zasjedanja (1545.-1547.) definirane su katoličke dogme na temu *crkvene predaje i Svetog pisma, istočnog grijeha, opravdanja i sakramenata krštenja i potvrde*⁸. U drugom razdoblju zasjedanja (1551.-1552.) raspravljalo se o nauci o euharistiji te o sakramentima pokore i bolesničkog pomazanja. Posljednje je zasjedanje trajalo od 1562. do 1563., a glavne su teme bile: brak, čistilište, misna žrtva, oprostjenje grijeha, posvećenje svećenika te štovanje svetaca, relikvija i slika. (Kronika kršćanstva, 1998: 258)

Što se tiče povezanosti Tridentskog sabora i grijeha, u knjizi *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*⁹, stoji da je povod za Dekret o izvornom grijehu dao već Martin Luther svojim poimanjem povezanosti istočnog grijeha i požude.¹⁰ Dekret o istočnom grijehu definira požudu kao *žarište grijeha*¹¹, njezin izvor, i ističe da ju Katolička crkva nikada ni nije smatrala grijehom, iako ona potječe iz samog grijeha i navodi na njega. Požuda je ostavljena za borbu i nikako ne može naškoditi onima koji na nju ne pristanu i koji bi joj se, zahvaljujući Kristovoj milosti, oduprli.

Može se uočiti uzajamnost između grijeha i učenja o sakramentu pokore, odnosno, o pokajanju. Pokajanje je bol duše, zgražanje nad počinjenim grijehom i trenutak kada pokajnik čvrsto odlučuje da više neće griješiti. Sabor isto tako izjavljuje da *pokajanje ne znači samo odustajanje od grijeha i zla već i odluku za početak novog i boljeg života*. (Denzinger, Hünermann, 1998: 355)

⁷ S prekidima u tri navrata: 1545.-1547., 1551.-1552., 1562.-1563.

⁸ *Kronika kršćanstva*, 1998., Školska knjiga, Zagreb, str. 258

⁹ Denzinger, Heinrich, Hünermann, Peter. *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*. URL: <http://www.scribd.com/doc/35092492/Denzinger-PDF> (14:35, 16. kolovoza 2012.)

¹⁰ Denzinger, Heinrich, Hünermann, Peter. *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i čudoređu*. URL: <http://www.scribd.com/doc/35092492/Denzinger-PDF> (14:35, 16. kolovoza 2012.)

¹¹ Tridentski sabor: *Dekret o istočnom grijehu*. URL: <http://www.katolik.hr/crkvamnu/dokumentimnu/224-tridentski-sabor-dekret-o-istonom-grijehu> (15:05, 16. kolovoza 2012.)

Budući da je jasna poveznica između istočnog grijeha i Adama i da ju stoga nije potrebno detaljnije objašnjavati, može se reći da izvorni grijeh predstavlja temelj ostalim grijesima jer od njega kreće provala; izljev svih ostalih grijeha – kako onih lakih tako i onih teških.

Zahvaljujući Tridentskom saboru u hrvatskom je kulturno-književnom životu 16. i 17. (ali i 18.) stoljeća, prema riječima Mihovila Kombola, *živo odjeknula*¹² katolička obnova. Nastaju raznolika književna djela religiozno-duhovne tematike. Dunja Fališevac navodi da su se one književne vrste koje su htjele biti više *estetski rangirane najprije oblikovale u dubrovačko-dalmatinskom krugu*.¹³ Bile su namijenjene potrebama obrazovanih slojeva društva, za razliku od onih nižih (primjerice sjeverna Hrvatska i tadašnja Slavonija koja je bila pod najezdom Turaka), koji su prihvatili različite pučke književne oblike: crkvene pjesme, nabožnu moralističku prozu, različite stihovne molitve, zbirke propovijedi itd.

Utjecaj obnove vidljiv je i u svećenstvu, u prvom redu djelovanjem franjevačkog i isusovačkog reda u osnivanju katoličkih škola i ustanova. S vremenom se počela osjećati književnokulturna komunikacija između sjevera i juga, poglavito utjecaj dubrovačkih pisaca na autore i njihova djela u kontinentalnoj Hrvatskoj.

4. Grijeh

4.1. Definicije grijeha

Pojam grijeha po svojoj naravi nemoguće je ukratko i jednostavno obrazložiti upravo zato jer postoje brojne definicije grijeha, kao i njegova različita shvaćanja i tumačenja. Uglavnom, termin *grijeh* pripada moralnoj kategoriji zbog svojeg vjerskog konteksta. Prisutan je u gotovo svim religijama svijeta.

U određivanju pojma *grijeh* krenut će se od definicije koja se nalazi u *Rječniku hrvatskog jezika*¹⁴ iz 2000. godine.

Rječnik navodi da je grijeh:

¹² Kombol, Mihovil, 1961. *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 214.

¹³ Fališevac, Dunja. *Novi polet religioznosti i obnova Hrvatske u 17. i 18. stoljeću: Doba jedinstvene nacionalne književnosti*. URL: http://www.matica.hr/MH_Periodika/vijenac/1999/149/html/Hrvati_u_Vatikanu/34.htm (15:50, 15. kolovoza 2012.)

¹⁴ *Rječnik hrvatskoga jezika*, 2000. Leksikografski zavod Miroslava Krležice i Školska knjiga, Zagreb.

- 1) *Čin kojim se krši vjerski propis ili crkvena zapovijed. Izrazi: živjeti u grijehu, ispovjediti grijeh, bludni grijesi.*
- 2) *Čin suprotan moralu. Izraz: učiniti grijeh protiv čovječnosti*
- 3) *Prekršaj – istočni grijeh s kojim se ljudi rađaju; prokletstvo; smrtni – težak grijeh, zbog kojeg se ide u pakao; ispaštati grijeh – snositi posljedice za svoju krivnju; ispaštati tuđe grijeh – snositi posljedice tuđe krivnje; upisati u grijeh – zamjeriti. (Rječnik hrvatskog jezika, 2000: 307)*

Isto tako, navode se pojmovi bliski grijehu - griješiti, grešnik, grešnost:

- *griješiti:*

- 1) *Kršiti vjerski ili moralni propis; činiti grijeh, bludno sagriješiti*
- 2) *Činiti nešto krivo, kako ne treba, ne valja, praviti pogrešku: griješiti u poslu*

- *grešnik:*

- 1) *Čovjek koji se ponaša protivno vjerskim i moralnim normama i zapovijedima, koji živi u grijehu: okorjeli grešnik*
- 2) *Službenik ili član neke zajednice koji krši propise: pozvati grešnike na odgovornost*

- *grešnost: svojstvo onog koji je grešan. (Rječnik hrvatskog jezika, 2000: 307)*

Ivan Fuček u knjizi *Moralno-duhovni život*¹⁵, u trećem svesku pod nazivom *Grijeh i obraćenje* navodi da Stari zavjet ima bogat rječnik za označavanje grijeha: tako *pešà* znači *raskid odnosa s Bogom, bilo zajednice bilo pojedinca; hatà jest povreda Božje zapovijedi, a*

¹⁵ Fuček, Ivan, 2004. *Moralno-duhovni život: Grijeh – Obraćenje*, Verbum, Split.

»avòn« označava zastranjenje; otuđenje s pravog puta. (Fuček, 2004: 231) Slijede drugi izrazi poput odbaciti, otpasti, otuđiti se, suprotstaviti, udaljiti...

Nasuprot tomu, u Novom se zavjetu za grijeh koristi izraz *hamartía* koji znači bilo *grješan čin, bilo čovjekovo stanje ili nekakvu personificiranu silu*.¹⁶ Tu se također nalazi i ideja spasenja od grijeha. Jer, za Krista kaže Prva Ivanova poslanica: *On je žrtva pomirnica za naše grijeh; ali ne samo za naše nego i za grijeh svega svijeta*.¹⁷

O grijehu progovara i apostol Pavao, rabeći za grijeh već spomenuti izraz *hamartía*. Taj izraz označuje tzv. negativnu unutarnju moć i snagu u čovjekovu srcu koja se uvlači u tijelo i tako ga na tiranski način uništava. Ona je sjedište svih ostalih grijeha u čovjeku.

*Katekizam Katoličke crkve*¹⁸ naučava da je grijeh prekršaj protiv razuma, istine i ispravne savjesti. On predstavlja:

1) *prijestup ljubavi prema Bogu i bližnjemu zbog izopačene privrženosti nekim dobrima. On ranjava čovjekovu narav i ugrožava ljudsku solidarnost i uzajamnost*

2) *uvredu prema Bogu; diže se protiv Božje ljubavi prema čovjeku*.¹⁹

Nadalje, *Leksikon judaizma i kršćanstva*²⁰ određuje grijeh kao kršenje nekog etičkog i religioznog propisa za koji se vjeruje da predstavlja prijestup protiv Božjeg zakona. Radi se o *prekršaju protiv Božje volje pa se pretpostavlja da ga treba iskupiti kako bi se opet zadobilo oprostjenje, a time i zaslužena milost*. (Mandić, 1969: 182)

U Bibliji se koristi više riječi kako bi se opisao grijeh: bezbožnost, neposlušnost, nepravednost, pokvarenost, prekršaj, prijestup, zlo i zlotvornost. Grijeh je ondje uspoređen i s bolešću, ropstvom, sljepoćom i tamom.

4.2. Težina grijeha

¹⁶ *Enciklopedijski teološki rječnik*, 2009., Kršćanska sadašnjost, Zagreb., str. 349

¹⁷ *Novi zavjet*, 2011., Kršćanska sadašnjost, Zagreb, str. 242

¹⁸ *Katekizam Katoličke Crkve*. URL: <http://www.katolici.org/katekizam.php/> (13:00, 17. kolovoza 2012.)

¹⁹ *Katekizam Katoličke Crkve*. URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1207 (13:00, 17. kolovoza 2012.)

²⁰ Mandić, Oleg, 1969. *Leksikon judaizma i kršćanstva*, Matica hrvatska, Zagreb.

S obzirom na težinu, postoje smrtni/teški grijeh i laki grijeh.

*Smrtni ili teški grijeh*²¹ u čovjeku uništava ljubav teškom povredom Božjeg zakona. Odvrća ga od Boga i njegove ljubavi prema čovjeku. Takav grijeh čovjeku pretpostavlja niže dobro. Da bi se moglo reći kako je neki grijeh težak, potrebno je ostvariti tri uvjeta:

- 1) *objekt koji se počini treba biti teška stvar (teške naravi)*
- 2) *grijeh mora biti učinjen pri punoj svijesti*
- 3) *mora iziskivati slobodan pristanak*²²

Tešku stvar određuje Deset Božjih zapovijedi: krađa, krivokletstvo, laž, otmica, preljub, psovka, ubojstvo... Pritom je najveći onaj grijeh koji je počinjen iz zlobe, odnosno, namjernim izborom zla. Punu svijest i potpuni pristanak na smrtni grijeh pretpostavlja samo poznavanje koliko je neki čin doista grešan i koliko se on protivi Bogu.

*Laki se grijeh*²³ čini onda kada se u lakoj stvari ne obdržava mjera što je propisuje moralni zakon ili kada se *zakon krši u teškoj stvari, bez potpune svijesti i potpunog pristanka*.²⁴ Teški grijeh može raskinuti savez Boga i čovjeka, laki grijeh ne raskida taj savez, niti ga suprotstavlja Božjoj volji i prijateljstvu. Moguće ga je ispraviti samo dobivanjem Božjeg milosrđa.

4.3. Glavni grijesi

Logično je da svaki počinjeni grijeh sa sobom povlači drugi. Upravo se ponavljanjem istih čina pojavljuje *mana koja zasljepljuje savjest* (Fuček, 2004: 246) i na taj način grijeh se ukorijeni u čovjeku. Stoga se mane mogu povezati s glavnim grijesima.²⁵

Glavni se grijesi tako zovu jer iz njih nastaju drugi grijesi i mane. Ima ih sedam, a to su: bludnost, lijenost (ili nehaj; *ignavia*), neumjerenost u jelu i piću, oholost, srditost (srdžba), škrtost (ili lakomost; *avaritia*) i zavist.

²¹ *Katekizam Katoličke crkve. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh.* URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1209 (13:10, 17. kolovoza 2012.)

²² *Katekizam Katoličke crkve. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh.* URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1209 (13:10, 17. kolovoza 2012.)

²³ *Katekizam Katoličke crkve. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh.* URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1209 (13:10, 17. kolovoza 2012.)

²⁴ *Katekizam Katoličke crkve. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh.* URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1209 (13:10, 17. kolovoza 2012.)

²⁵ Kršćanstvo stoljećima razlikuje glavni grijeh, krenuvši od svetog Ivana Kasijana i Grgura Velikog.

5. Motiv grijeha u poemi *Suze sina razmetnoga* Ivana Gundulića

Najbolji i najznačajniji dubrovački epičar, dramatičar i pjesnik Ivan Gundulić²⁶ autor je religiozne poeme *Suze sina razmetnoga*. Tematsko-motivskim karakteristikama *Suze* nasljeđuju strukturu žanra poznatih talijanskih baroknih spjevova: *Suze svetog Petra* (*Le Lagrime di San Pietro*) Luigija Tansille i *Suze Marije Magdalene* (*Lagrime di Santa Maddalena*) Erasma da Valvasonea. Dunja Fališevac navodi kako ova poema, s obzirom na povijest žanra, predstavlja *uzor svim baroknim plačevima*²⁷ i na takav je način uvedena u prostor hrvatske barokne književnosti. U osmeračkim sestinama, s rasporedom rime ababcc, djelo obrađuje biblijsku parabolu iz Lukina evanđelja o ocu koji svojem najmlađem sinu, nakon što je spoznao svoju grešnost i iskreno se pokajao, oprašta neposluš, razvratnost i suludo potrošen imetak. Spjev se sastoji od tri plača: *Sagrješenja*, *Spoznanja* i *Skrušenja*.

Prvi plač (*Sagrješenje*) započinje stihovima: *Gorko suzim gor'k plač sada, / Gorko plačem grozne suze, / Ke razmetni sin nekada / Kajan s grijeha lijevat uze; / Je da i moje grijeha oplaču / Suze u suzah, plač u plaču.* (Gundulić, 2000: 13) Pjesnički subjekt (poistovjećujući se s razmetnim sinom iz Evanđelja po Luki) na nekoliko mjesta u stihovima ističe glavni uzrok svojeg oplakivanja, a to je grijeh, iako ne navodi odmah eksplicitno o kojem je točno grijehu riječ. Apostrofiraju se suze koje simboliziraju čistu i neokaljanu dušu i koje su subjektu od velike pomoći jer će on, kasnije, njima zadobiti čistoću duše i Božju milost. Odjelivši se svojevrijem od oca, sa sebičnom pomamom za svjetovnim slastima i užicima, opisuje kako je počeo voditi lagodan i raskalašen život. Pritom se naglašava kako se kao glavni motiv grijeha pojavljuje bludnost. Bludnost je, kao jedan od sedam smrtnih grijeha, u ovom slučaju potaknuta prekrasnom i zamamnom ženom: *Ah, na ovo li bludnos tvoja / Dovala me, izdavnice, / Ka pod slikom od pokoja / Dvorne i blage ljubovnice...* (Gundulić, 2000: 17) Optužuje ju za prevaru i upitnim i odnosnim rečenicama izražava svoju iznenađenost s obzirom na to koje je sve ustupke prekršila, dodjeljujući joj negativne epitete tamna, tašta, huda i prika: *Ah, s kujem se nisi stala? / Tko ti nije bio sred krila? / Tko je taj, koga nijes' izdala. / Koga nijesi privarila? / Sveđ nekrepka, sveđ razlika, / Tamna, tašta, huda, prika.* (Gundulić, 2000: 18) Zasljepljen njezinim

²⁶ Rođen je 1589. u Dubrovniku gdje je 1638. i umro. Bio je pripadnik stare dubrovačke aristokratske obitelji, kao i član Malog i Velikog vijeća. Vršio je dužnost senatora te je obavljao različite državno-administrativne poslove. Napisao je sljedeća djela: *Pjesni pokorne kralja Davida* (Rim, 1621., Venecija, 1630. i 1703., Dubrovnik, 1828.), religiozna poema *Suze sina razmetnoga* (Venecija, 1622., 1670. i 1703., Dubrovnik, 1628.), sačuvane melodrame *Arijadna*, *Armida*, *Dijana*, *Prozerpina ugrabljena od Plutona*, a izgubljene *Adon*, *Čerere*, *Galatea*, *Kleopatra*, *Koraljka od Šira*, *Posvetilište ljuveno* te libretističku dramu *Dubravka* (1628.).

²⁷ *Hrvatska književnost u evropskom kontekstu*, 1978. Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, str. 267

zlatnim pramom vrh čela, dok su joj posred lica cvjetali *združen trator i ružica*, pjesnički subjekt postaje njezinim robom i tako ga ona vodi u propast. Ljubavna pisma koja joj piše, ona ignorira i dere ih na komadiće. Uzaludno ju slijedi i postaje tužan: *Ona bježi, ja ju slidim, / Krije se ona, ja joj pišem, / Kako za njom gasnem, blidim / Venem, sahnem i uzdišem: / Ona pismo dere i meće, / Čekajući stvari veće.* (Gundulić, 2000: 21) Nije razuman niti svjestan da ga ona guši svojim grijehom. Uz grijeh bludnosti, iz *Sagrješenja* se može iščitati i grijeh ljubomore, tj. oholosti, koji predstavlja jedan od sedam glavnih grijeha: *Tu li na zbilj tko ga minu, / Još da na nju ne pogleda, / Uzeh sumnju za krivinu, / Zgrizoh sebi usne od jeda, / Rijeh, u kući živ se sprazi, / Bud prijatelj moj najdraži.* (Gundulić, 2000: 26) Iz navedenog se citata može vidjeti kako je subjekt sav izvan sebe jer se ljubomorno boji da njegovu dragu tkogod ne pogleda i zaljubi se. Ubrzo postaje svjestan da su ga grijesi obuzimali i proždimali pa uviđa da bi se trebao pokajati: *I ne osta mi drugo u trudu, / Neg il žalos i kajanje...* (Gundulić, 2000: 29)

U *Spoznanju*, za razliku od *Sagrješenja*, ljepota žene predstavlja izvor zla i grijeha koja je uspoređena sa zlatom i time ljepota postaje negativno konotirana: *Ah! ljepoto draga očima, / Ka za zlatom smagneš toli, / Evo plate, ka se prima / Slideć ures tvoj oholi, ...* (Gundulić, 2000: 31) Zatim ju subjekt poistovjećuje s oblakom koji zaklanja pogled prema božanskom nebu, ističući nevjeru kao glavni grijeh: *Ti si oblak, ki zastupa / Viđenje nam od nebesi; / Gine, tko tvim putom stupa, / Zapletena toli jesi; / Nevjernost je tva istina, / Družba: ispraznos i taština.* (Gundulić, 2000: 31) Nadalje, subjekt, spominjući poznate gradove, asocira na biblijske gradove (Sodomu, Gomoru, Ninivu...) koji su, zahvaljujući grijehu bludne raspuštenosti, propali i sada su prekriveni pepelom: *Gradovi su glasoviti / U pepelu tvojih plama; / Ti vas ures njih čestiti / Spleša i posu travom sama; / Ti si uzrok vječnijeh šteta, / A u sebi što si opeta?* (Gundulić, 2000: 33) Tu je još jednom vidljiva razorna snaga grijeha i posljedice koje ona sa sobom donosi. U stihovima *Ah, sad imam pamet hitru, / Sve je, što svijet gleda i dvori, / Na ognju vosak, dim na vitru, / Snijeg na suncu, san o zori, / Trenuće oka, strila iz luka, / Kijem potegne snažna ruka.* (Gundulić, 2000: 36) izmjenjuju se suprotnosti – sve što je u sebi lijepo krije nekakvu gadost koja vodi ka grijehu i opaćini. Stoga se uz motiv grijeha protežu i još dva motiva: motiv besmisla i motiv prolaznosti. Na spomenute se stihove vežu i sljedeći: *Ah, nije život ljudski drugo, / Neg smućeno jedno more, / Neg plav jedna, koju dugo / Biju vali kao gore: / I sred ovih netom tmina / Čoek se rodi, mrijet počina.* (Gundulić, 2000: 36) Pjesnički subjekt želi reći da sve što je vremenito ne postoji, već postoji samo vječnost koja čovjeka spašava od prolaznosti i umiranja. Odnosno – u životu ništa ne može biti stalno, sve polako pada u zaborav. Ostaje samo ono vječno. Zato apelira: *Ufaj, kaj se, moli, prosì.* (Gundulić, 2000: 39)

Subjekt želi očistiti svoju dušu od pakosti i grijeha da bi bio dostojniji Boga i, zapravo, tim postupkom čišćenja prelazi se na treći plač – *Skršenje*. Spomenuvši s kakvim je grijesima živio (bio je predan bludnosti i razmetnosti), predaje se pokori koju uspoređuje s načinom na koji zmija svlači svoju kožu, dok spoznaju grijeha uspoređuje s pticom feniks (dobivanjem novog života): *Čovjek tada, ki bi prija / Suh prut, s dobrih djela zene, / I pokorom jakno zmija / Svlači stare sve promjene; / A oblužujuć dobra djela / Ptica izlijeta iz pepela.* (Gundulić, 2000: 45) Isto tako, spominje se da grijeh nije dostojan čovjeka, da on boli i da je teži od svih bolesti i muka. Pjesničkom subjektu teško je biti grešan i želi se pokajati: *Od grijeha se plače i boli, ... / Teža i veća vele da je / Od bolesti i od svih muka, ...* (Gundulić, 2000: 45) Vidjevši i sam kako je upao u nevolje, kako je vrlo tužan i iznemogao od plakanja i slabosti, moli oca (Boga) za oprost svih grijeha i iskreno se kaje: *Eto, eto, slatki oče, / Ja se kajem od svijeh zloba, / Grozne suze to svjedoče, / Ke u svako lijevam doba, / a ovi uzdasi otkrivaju, / U kom ja sam tešku vaju.* (Gundulić, 2000: 61)

6. Motiv grijeha u poemi *Mandalijena pokornica* Ivana Bunića Vučića

Gundulićev suvremenik i jedan od ponajboljih liričara starije hrvatske književnosti Ivan Bunić Vučić²⁸ napisao je *Mandalijenu pokornicu*²⁹, religioznu poemu u tri cviljenja i to u osmeračkim katrenama rime abab. Franjo Švelec u svojem radu o Dživi Buniću Vučiću

napominje da je *Mandalijena* prvenstveno *lirska poema jer pripovijeda o procesu njezinog kajanja i skršjenja*³⁰, a ne o grešničkom životu. Poema se dotiče novozavjetne priče o Mariji Magdaleni, grešnici i prostitutki. Opisuje se njezin svjetovni život do trenutka kada je u crkvi susrela Krista. Slijedi prikaz Mandalijeninog obraćenja i pokajanja.

Cviljenje započinje u trenutku kada pjesnički subjekt komentira kako je *Mandalijena* već sagriješila i kako ju je pokora učinila bližom Bogu i Kristu: *I koliko huđa i gora, / zloba nje je prije bila, / toliko je nje pokora / većma je sada uzvisila.* (Bunić Vučić, 1975: 169, 170) Sakrament pokore pruža novu mogućnost obraćenja: dobivanje milosti opravdanja. Prema tome,

²⁸ Rođen je 1592., a umro 1658. Podrijetlom je Dubrovčanin. Bio je član najviših državnih organa, pet je puta biran za kneza. Književni mu opus nije opsežan. Pored zbirke pjesama *Plandovanja* (objavljena 1849. godine, u cijelosti tek 1971.) napisao je pet pastirskih razgovora, kraću zbirku duhovnih pjesama, poemu *Mandalijena pokornica*, prigodnice te jednu pjesmu na latinskom u čast Juniju Palmotiću.

²⁹ Prvi je put objavljena 1630. u Veneciji ili Anconi, drugi put 1638. u Anconi, treći put 1659. u Veneciji, četvrti 1705. isto u Veneciji, a peti 1849. u Dubrovniku.

³⁰ Bogišić, Rafo, Franičević, Marin, Švelec, Franjo, 1974. *Povijest hrvatske književnosti III: Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Liber-Mladost, Zagreb, str. 56

pokora je vrlo bitna za njezin život jer, osim što joj se grijesi otpuštaju, ona dobiva mir i spokoj savjesti: *Mandalijena ponosita / u svjetlilu kâ se rodi / slavna od bana plemenita / koji Magdal grad gospodi...* (Bunić Vučić, 1975: 170) Osvrnuvši se na Mandalijenino plemićko podrijetlo (kći je bana koji je upravljao Magdal-gradom), pjesnički subjekt, koji u spjevu ima ulogu *sveznajućeg pripovjedača* (Bogišić, Franičević, Švelec, 1974: 79), reflektira o *lasnoj mladosti*, ističući da je ona, tako isprazna i lakomislena, bila povod za grijeh: *Lasna ti si, o mladosti, / pustit za dvije crne oči / od nebesa sve ljeposti / s pravijem suncem od istoči.* (Bunić Vučić, 1975: 170) Stihovi: *Nu neharna višnjem Bogu / ki obilno zgar s nebesi / darova joj ljepos mnogu / i plemstvom je tako uresi, / sve svo'e želje postavila / biješe ko će zamamiti / koga mlaca sebi mila / i za roba zaplijeniti.* (Bunić Vučić, 1975: 170) govore o grijehu oholosti i neumjerenosti vezanim uz Mandalijeninu tjelesnu ljepotu koju je iskoristila u krive svrhe – njima mami mladiće i tako im se podaje. Oholost je vidljiva u tome što Mandalijena još više naglašava svoju ljepotu i čini sve kako bi bila viđena. Ta je naglašenost zamjetna i u neumjerenosti (nezasitnoj želji da bude najljepša i primjećena). Ona se kaje za svoje grijeh e i propuste te moli Boga da joj se smiluje: *Prosti, prosti, Gospodine, / začuj moj glas uciviljeni, / milosrdje za krivine, / blagi Bože moj ljubljeni! / Gledaj moje pokajanje, / viđ gdje lupam griješne prsi, / daj mi tvoje smilovanje / da sva zloba mâ se smrsi!* (Bunić Vučić, 1975: 179) Skrušenost je drugi naziv za kajanje (Fuček, 2004: 364), a u navedenom citatu riječ je o savršenom kajanju, jer Mandalijena iz iskrenosti srca priznaje grijeh e koje je počinila i time žali što je uvrijedila Božje dobro.

Kasnije se nabrajaju pojedini dijelovi njezina tijela koji su ju navodili na grijeh i tjelesne užitke, a sada su u službi čišćenja od prošlih grešnosti. Spominju se pramenovi njezine kose koji su joj vezali noge: *I vi moji tašti prami / ki vezaste dosle jako / sužne kako verigami / i puniste njima pako, / spravite se da budete / svezat mene pokornicu / na one noge...* (Bunić Vučić, 1975: 184), kao i apostrofiranje usta: *A vi usti, pripravite / časne celove i počtene / da priklone izljubite / noge one priblažene.* (Bunić Vučić, 1975: 184) i suza (imaju metaforičko i simboličko značenje iskupljenja grijeha) kojima je prala svete Isusove noge u Šimunovoj kući: *Poniknuta paka staše / Jezusovijem za nogami, / a noge nima oblijevaše / prem groznijema nje suzami...* (Bunić Vučić, 1975: 186)

7. Motiv grijeha u poemi *Uzdasi Mandalijene pokornice* Ignjata Đurđevića

Uzdasi Mandalijene pokornice (1728.) Ignjata Đurđevića³¹, kao i *Mandalijena pokornica* Bunića Vučića, govore o Mariji Magdaleni i njezinim grijesima. Sastoji se od osam uzdisanja³² ispjevanih u osmeračkim sestinama rime ababcc.

U prvom uzdisanju pjesnički subjekt progovara kako je Mandalijena spoznala grešnu prošlost, maknula se od svijeta i svakodnevnog života, skinula ukrase s lica i pošla do marsiljske stijene potražiti utočište i mir: *Ona ostavi grešne pute, / ures vrže svoga od lica / i sred ljuti raspuknute / ukopa se pokornica, ...* (Đurđević, 1971: 263, 264) Vidljivo je Mandalijenino prvo izravno progovaranje o grijehu i njezino shvaćanje što je to grijeh: „*Ah sad vidim u nevrjeme, / grdi griješe, varke tvoje; / sad sram i strah nasrće me, / kî me onada snać imo je, / kad me na zlo svjetovo si; / ah sad poznam tko sam, što si!*“ (Đurđević, 1971: 270) U Mandalijeni se, kao posljedica počinjenog (počinjenih) grijeha, javlja osjećaj srama i straha. Oni su bitni jer pomoću njih ona spoznaje tko je zapravo, tj. *tko sam, što si!* (Đurđević, 1971: 270)

U *spovijedanju* se nalazi čitav niz kataloga grijeha. Odmah na početku prve strofe u prvom stihu susreće se grijeh prevare (vezanog uz obraćenje) te se daje njegova definicija: to je zlo koje *lasno ustaje* i koje zahtijeva malo prolivenih suza, što će reći kako je to veoma malen grijeh, što nikako nije točno, jer – koliko god grijeh bio neznatan, on i dalje udaljava od Boga i njegove dobrote. Iduće što slijedi jest požuda. Naime, Tridentski je koncil isticao da je požuda posljedica grijeha (Enciklopedijski teološki rječnik, 2009: 898), ali se nikako ne smije zamijeniti grijehom dokle god joj čovjek ne udovolji. Budući da označava jaku želju za nečim ugodnim

(Enciklopedijski teološki rječnik, 2009: 898), a ta ju je ugodnost dovela do grijeha bludnosti, onda se požuda može shvatiti kao grijeh, jer: *Tako i duša pogled plodi, / pogled riječi, / riječ požudu, ...* (Đurđević, 1971: 281) Postaje bludnica iako toga nije ni svjesna: *Ljubjah, ali još ne smijah / ljubovnicom zvati mene, / er ljubeći još ne umijah / znat da ljubim mê ljubjene; / znah što kušah da drago je, / ali ne znah prem to što je.* (Đurđević, 1971: 281) Bludnost je sa sobom povukla i licemjerstvo (oholost): *Sram pošteno kad me ostavi, / mješte njega srce u moje / sjede himben sram nepravi / licimirstvo kê zvano je, / to jes krepost bez istine, / vele gora od krivine.* (Đurđević, 1971: 287) Stihovi *Što ne motrih! što ne činih! / smetah, grabih, raspe budih, / moreć*

³¹ Rođen je 1675., a umro 1737. Bio je pjesnik i redovnik, isusovac i benediktinac, kao i potomak stare dubrovačke obitelji Giorgi. Najveće mu je prijevodno djelo prepjev biblijskog psaltira, *Psaltijer slovinski* (1729.). Napisao je zbirku latinskih pjesama *Poetici lusus varii* (*Latinske pjesni razlike*, 1956.), *Pjesni razlike* (1728.) te prozno djelo *Život svetog Benedikta* (1984., Dubrovnik). Đurđevićem završava razdoblje baroka u hrvatskoj književnosti. Isto tako, posljednji je značajniji predstavnik starog Dubrovnika.

³² U *spoznanju*, U *spovijedanju*, U *pogrđenju*, U *napastovanju*, U *razmišljanju*, U *požaljenju*, U *ljubjenju*, U *uživanju*.

blaznih, blazneć hinih, / hineć ljubih, ljubeć udih / sebi i družijem sa svom moći / mislim, djelom, u dne, u noći. (Đurđević, 1971: 291) daju svojevrsnu fenomenologiju grijeha.

U preostalim uzdisanjima pjesnički subjekt i dalje progovara o Mandalijeninim grešnim činima i prijestupima i kao da je u svakom uzdisanju vidljiva njezina žalost za počinjenim grijesima i čežnja za promjenom koja uključuje post, pokoru, molitvu i obraćenje. U skladu s tim, u sedmom uzdisanju subjekt se dotiče čovjekove savjesti koja, kada je u stanju grijeha, slijedi ovozemaljsku ljubav, kao i ono što je svjetovno: *Tijem svijes naša nejma mira, / kad svjetovnu ljubav slijedi; / svud se vrti, svud prostira, preda, gasne, sahne i blijedi, ...* (Đurđević, 1971: 350) Stihovi koji su sačinjeni od samo upitnih rečenica: *Zašto opaki ja svijet ljubih / bez pameti, bez potrebe?! / zašto drago vrijeme izgubih / u kê ljubit mogoh tebe?! / zašto istratih vaj njekade / u taštinah danke mlade?!* (Đurđević, 1971: 353) trebaju se shvatiti kao Mandalijenino žaljenje i ispovijedanje za onim što je činila u svojoj prošlosti jer je *pokajanjem raspoznala svoje grijehe*³³ i odvratila se od njih.

8. Motiv grijeha u poemi *Sveta Rožalija* Antuna Kanižlića

Mihovil Kombol u *Povijesti hrvatske književnosti do narodnog preporoda* Antuna Kanižlića³⁴ naziva *epigonom baroka – jednim od zakašnjelih pjesnika* (Kombol, 1961: 354), ističući da je, unatoč djelovanju u 18. stoljeću, njegova pozicija pokraj Đurđevića i ostalih mu srodnih pjesnika. Budući da je njegovo djelo *Sveta Rožalija, panormitanska divica* izašlo tek 1780., lako je uočiti da ima razlika u odnosu spram dubrovačkih religioznih poema: *Suze sina razmetnog, Mandalijena pokornica i Uzdas Mandalijene pokornice*. Naime, od spomenutih se poema Rožalija razlikuje³⁵ *većim opsegom i strukturom, većom sklonošću upotrebi alegorije te mnogo kompleksnijom retoričkom formom*.³⁶ Najočitija je promjena svakako vidljiva u tome da u Kanižličevom djelu govori samo svetica, na način da dijeli svoja promišljanja o grijehu i postupcima pismu koje namjerava poslati roditeljima i rodbini kako bi se i oni uvjerali u njezino svjedočanstvo. Poema se sastoji od četiri dijela ispjevanih u dvanaestercima rime aa. Pripovijeda

³³ *Leksikon evanđeoskog kršćanstva*, 2007. Prometej, Bogoslovni fakultet, Zagreb, str. 292

³⁴ Rođen je 1699. u Požegi, a umro 1777. Bio je požeški pjesnik, redovnik i isusovac. Napisao je *Obilato duhovno mliko*, kršćanski nauk za djecu (Zagreb, 1754.); autor je opsežnih vjersko-moralnih djela: *Bogoljubstvo na poštenje svetoga Franceska Saverije, družbe Isusove* (1759.), *Utočište blaženoj Divici Mariji* (1759.), *Primogući i sardce nadvladajući uzroci* (1760.), *Mala i svakomu potrebna bogoslovnica* (1764.) te *Bogoljubnost molitvena* (1766.). Djela koja su mu posmrtno objavljena: *Kamen pravi smutnje velike* (1780.) te *Sveta Rožalija, panormitanska divica* (1780.).

³⁵ Kao sekundarna generička obilježja isprepliću se elementi barokne poeme, svetačkih legendi, komponente alegorijsko-religioznih žanrova s elementima putovanja, vizionarskog i fantastičnog.

³⁶ *Leksikon hrvatskih pisaca*, 2000., Školska knjiga, Zagreb, str. 334

se o grešničkom, isposničkom i samotničkom razdoblju života svetice Rožalije³⁷ (Roze) iz Palerma na Siciliji, koja je na dan zaruka, unatoč plemenitom podrijetlu, ostavila sve pogodnosti svjetovnog života i prihvatila onaj pustinjački.

U prvom dijelu poeme (*Što Rožalija knjigi koju doma šalje, govori*) Rožalija šalje svoje pismo roditeljima i rodbini u Palermo i želi joj sretan put. Uz zamišljanje kako će roditelji reagirati kada budu primili pismo (ponajviše majka), pitajući se zašto je i kako došla na odluku da napusti roditeljski dom, svetica navodi prvi grijeh – laganje, kojim se ljudi koriste kako bi se domogli brojnih ugodnih ovozemaljskih stvari, pa daje svoju definiciju laži, uspoređujući ju sa pojmom sreće: *Laž je da s kim hodi srić, što on ktio, / po suhu i vodi ono isto srio. / Laž je, vedrim komu okom godi srića, / puna škrinja tomu, puna tomu vrića.* (Kanižlić, 1994: 21)

U drugom dijelu (*Kako se je Rožalija od svita otrgla i u pustinji živila*) Rožalija progovara o odluci da pođe u spilju potražiti mir i spokoj i tu provede ostatak života, moleći se i kajuci za grijehe. Govoreći o svojoj mladosti, ističe da su se brojne djevojke divile njezinoj ljepoti. Pritom izdvaja grijeh hvalisavosti, koji je sama dozvala dok je gledala prema nebu. Smatrala je kako je najljepša od svijuu, pa čak i od zore (uzdiže se na pijedestal, nazivajući se božicom): *Pristupim k prozoru, gledam nebo, rekoh: / „O kako ja zoru nadsivam daleko! / Znam, što je crvena! Ne može me vidit, / da sam ja rumena, lipša, ima se stidit.“ / Viđa mi se, ako ja luda i slipa / vidih, da ovako božica sam lipa, ...* (Kanižlić, 1994: 44) Budući da noć prije zaruka nije mogla zaspati, navodi san kao izvor grijeha. Osim grijeha krađe i razbojništva, san je uzrok uništavanja tijela i duše: *Ti si i drugih kvara uzrok: mlogi s tebe / gube svrh dobara tilo, dušu, sebe, ...* (Kanižlić, 1994: 36) Dok je gledala svoj odraz u ogledalu i divila se svojoj ljepoti, ugledala je Ljubav Božju, tj. mladića – Krista s ranom na boku i shvatila kako on krvari zbog njezinih grijeha (u trenucima kada se uljepšavala za zaručnika): *Strahom gledam opet, vidim krajem oka: / visi Isus propet, vidim ranu boka, / vidim – jao! i moga resenja grihotu, / na glavi britkoga od trnja strahotu.* (Kanižlić, 1994: 46) i u kojima je prvenstveno uzdizala svoju ljepotu: *Lipoto nesrićna, ti dangubo moja, / kako mi sad srićna je nesrića tvoja.* (Kanižlić, 1994: 51) Kao posljedicu grijeha, počinje osjećati krivnju pa, kažnjavajući se, ispovijeda grijehe na način da si noktima i mačem ranjava lice kao protest protiv počinjenih grijeha: *Dižem i protežem, pletem, kršim ruke, / spuštam i rastežem od čemerne muke: / s nokti, ženskim mačem, lice ranjavam, derem, / što ne mogu s plačem, da krvjom operem. / Grih moj ispovidam. Na kose prosute, / da skubem, raskidam, dižem ruke ljute.* (Kanižlić, 1994: 47) Zatim ju Ljubav uvodi u spilju u kojoj nema ni

³⁷ U srednjem je vijeku bila poznata kao zaštitnica od kuge.

muke ni veselja nego samo mrak, mir i spokoj. Ljubav ističe grijeh proždrljivosti, čest na različitim pirovima na kojima se griješi, jede, pije i uživa, dok u spilji nije nikako prisutan: *Ovdi do po noći igre se ne smiju, / nit se cire u zloći, šale i u grihu. / Ah, noći nemirne, koje vince piju, / ali vile pirne kada vince viju! / Nisu časti pijane, gdi proždrlost sita / još neće da stane, neg želudac pita, ...* (Kanižlić, 1994: 56) Svetica nadodaje kako joj je post mana s neba, kao i različito korijenje kojim se hrani: *Kad se suho postim, ah, što ja uživam! / Ja se s postom gostim, kripim, naslađivam: / kao da pada prava novim čudom mana, / slatka meni trava i koren jest hrana.* (Kanižlić, 1994: 60)

Treći je dio poeme ispunjen detaljnim opisom Rožalijinog isposničkog života u pustinji. Ljubav joj dijeli savjete o što boljem i svetijem životu. Rožalija tada susreće pet varajućih Osjetila: Vid, Sluh (*Slišanje*), Miris (*Mirisanje*), Okus (*Okušanje*) i Opip (*Doticanje*). Krećući se duž jedne gore, Rožalija i Ljubav dolaze na jedan put koji se dijeli na dva dijela – oni putnici koji se odluče za lijevi postaju robovima grijeha, kao što su oholost, pohlepa i lakomost za zlatom. Nazivaju se još i nezasitnim grijesima jer toliko zaslijepe čovjeka da im on ne može popustiti: *Put, na livu koji zahodeći hodi, / svit slidi i svojih roba mnoštvo vodi: / okovani robi zlatom kažu, s koga / i tko nje pridobi u zlo ropstva toga? / Za zlatom i blagom koga ne zaslipi? / ... Prid nje novce hita, i jer lakomosti / nikad želja sita ne zna reći dosti, ...* (Kanižlić, 1994: 77) Susreću se i s vilama *svitovnih veselja* koje vode kolo: *Sloboda, Himba, Smih, Dragos, Lipota, Pisma, Igra, Šala, Veselje, Vrime, Mladost, Sladost, Raskošje.*

Iako se čini da su Rožaliju grijesi i napasti djelomično zaobišli, nipošto nije tako. Naime, u četvrtom dijelu poeme ubrzo ju počinju iskušavati i opsjedati grijesi Napasti: Razbluda i Ljubićak: *Razbluda je; mati sinka sobom vodi / ne zna s mirom stati, na boj š njime hodi. / Ljubićak se zove, bludnu ljubav budi, / na koju se love srca mlogih ljudi.* (Kanižlić, 1994: 113) koji se svrstavaju u glavne i smrtne grijehe kojima čovjek teško može popustiti. Međutim, Rožalija im odolijeva: tjera ih bičem, a ubrzo i sebe njime kažnjava da bi se očistila od same pomisli na takve grijehe: *U to uze(h) u ruke bič srdita na me / misleć, koje muke trpi Isus za me. / Ljubićak videći: „Jao, majko!“ reče, / Skoči i ona plaha š njime ne znam kamo, / niti se od straha povратиše amo. / A ja grišno tiho započe(h) pokorit, / da bi uzmožno bilo ljubavi odgovorit. / S udarcima ljuti od gvozdениh biči / raskošje od puti ne pristajem sići, / dok suze niz lica, s leđi krv ne livam / i tvrdi grišnica kamen ne polivam.* (Kanižlić, 1994: 116) Poema završava javljanjem Ljubavi koja Rožaliji govori da bi se trebala premjestiti u spilju bliže svojem domu kako bi, odolijevajući napasti da se vrati kući i svjetovnim nevoljama, još više osnažila

njezina želja za ostankom u pokorničkom životu: *To neg sve prošasto težje jest, boj veći, / ali na došasto misli što ćeš steći. / S tim slavnim dobitjem naviti ćeš punu / kao ružičnim cvitjem, koju vidiš, krunu.* (Kanižlić, 1994: 124)

9. Zaključak

Definicija grijeha nije jednostavna i jednoznačna. Riječ je o različitim poimanjima i tumačenjima. Budući da pripada području moralnih kategorija, jasno je da ima vrlo bitnu ulogu u čovjekovom životu. Možda bi bilo bolje kada bi se, ovom prilikom, sve definicije grijeha (navedene u ovom radu) stopile u jednu konkretnu. Grijeh bi tada označavao

učinjeni/rečeni/željeni čin prijestupa, pogreške, propisa, uvrede ili zapovijedi nanese bližnjem ili Bogu.

Što se tiče motiva grijeha u analiziranim religioznim poemama, može se primijetiti utjecaj katoličke obnove i Tridentskog sabora, poglavito na području razmatranja o grijehu i pokori.

Iz analiziranih predložaka vidljivo je da Gundulićeve *Suze sina razmetnog* predstavljaju temelj svim baroknim plačevima (*Mandalijeni pokornici* i *Uzdasima Mandalijene pokornice*), pa tako i *Svetoj Rožaliji* koja i nije pravi plač.

U *Suzama* se splet motiva grijeha odnosi na razmetnog sina koji se otuđuje od oca (a tako i od Boga) i uživa u svjetovnim dražestima koje su prolazne. Dok uživa u raskalašenom životu, pojavljuje se grijeh bludnosti koji ga opsjeda i ne da mu mira. Uz ovaj grijeh pojavljuju se i grijeh ljubomore (sinovljev strah od pomisli da bi mu njegovu dragu netko mogao ukrasti) i nevjere (sa slugama ispraznosti i taštinom).

U Vučićevoj se *Mandalijeni pokornici* pripovijeda o Mariji Magdaleni, novozavjetnoj grešnici koja je zgriješila i pokorila se Bogu. Pjesnički subjekt ističe da je mladost bila glavni povod za grijehe oholosti i neumjerenosti u Mandalijeninoj ljepoti, ali i pramen kose koji je isto tako bio bitan izvor grijeha.

Đurđevići *Uzdasi Mandalijene pokornice* isto se tako tiču Mandalijene koja je, ovaj put, smještena u marsiljskoj spilji, gdje progovara o svojim grijesima. Uz grijeh prevare isprepleću se grijesi požude (posljedica je grijeha i označava želju za nečim ugodnim), bludnosti te licemjernosti.

I za sam kraj, Kanižlićeva *Sveta Rožalija*. To je djelo koje se od prethodne tri poeme razlikuje prvenstveno većim opsegom, upotrebom alegorije te elementima putovanja i fantastičnog. Šaljući pismo roditeljima i rodbini, Rožalija spominje različite grijehe – od grijeha laganja koji uspoređuje sa srećom, preko grijeha hvalisavosti kada kaže da je ljepša od zore, do grijeha krađe, razbojstva i proždrljivosti.

10. Literatura

Aristotel, 2005. *O pjesničkom umijeću*, Školska knjiga, Zagreb.

Bačić-Karković, Danijela, 2000. *Nevina krivnja Šimunovićevih prozih junaka*, u: *Fluminensia*, god. 12, br. 1-2.

Bogišić, Rafo, Franičević, Marin, Švelec, Franjo, 1974. *Povijest hrvatske književnosti III: Od renesanse do prosvjetiteljstva*, Liber-Mladost, Zagreb.

Bunić Vučić, Ivan, 1975. *Plandovanja, Pjesni razlike, Mandalijena pokornica*. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga XIV., Matica hrvatska, Zagreb.

Đurđević, Ignjat, 1971. *Pjesni razlike, Uzdas Mandalijene pokornice, Saltijer slovinski*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga XVIII., Matica hrvatska, Zagreb.

Enciklopedijski teološki rječnik, 2009., Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Fuček, Ivan, 2004. *Moralno-duhovni život, Grijeh i obraćenje*, svezak III., Verbum, Split.

Gundulić, Ivan, 2000. *Suze sina razmetnoga, Dubravka, Osman*, Zagrebačka stvarnost, Zagreb.

Hrvatska književnost u evropskom kontekstu, 1978. Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Sveučilišna naklada Liber, Zagreb.

Kanižlić, Antun, 1994. *Sveta Rožalija, Privlačica*, Vinkovci.

Kombol, Mihovil, 1961. *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Matica hrvatska, Zagreb.

Kronika kršćanstva, 1998., Školska knjiga, Zagreb

Leksikon evanđeoskog kršćanstva, 2007. Prometej, Bogoslovni fakultet, Zagreb.

Leksikon hrvatskih pisaca, 2000., Školska knjiga, Zagreb.

Mandić, Oleg, 1969. *Leksikon judaizma i kršćanstva*, Matica hrvatska, Zagreb.

Musa, Ivica, 2004. *Grijeh, krivnja i odgovornost u grčkoj i kršćanskoj tragediji*, u: *Obnovljeni život*, god. 59, br. 1.

Novi zavjet, 2011., Kršćanska sadašnjost, Zagreb.

Rječnik hrvatskoga jezika, 2000. Leksikografski zavod Miroslava Krležje i Školska knjiga, Zagreb.

URL izvori:

Denzinger, Heinrich, Hünermann, Peter. *Zbirka sažetaka, vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu*. URL: <http://www.scribd.com/doc/35092492/Denzinger-PDF> (14:35, 16. kolovoza 2012.)

Fališevac, Dunja. *Novi polet religioznosti i obnova Hrvatske u 17. i 18. stoljeću: Doba jedinstvene nacionalne književnosti*. URL:

http://www.matica.hr/MH_Periodika/vijenac/1999/149/html/Hrvati_u_Vatikanu/34.htm (15:50, 15. kolovoza 2012.)

Katekizam Katoličke Crkve. URL: <http://www.katolici.org/katekizam.php/> (13:00, 17. kolovoza 2012.)

Katekizam Katoličke crkve. Težina grijeha: smrtni i laki grijeh. URL: http://www.katolici.org/katekizam.php?action=c_vidi&id=1209 (13:10, 17. kolovoza 2012.)

Pavličić, Pavao. *Rasprave o hrvatskoj baroknoj književnosti: Žanrovi hrvatske barokne književnosti*. URL: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/Pavlicic_1979.htm (11:00, 16. kolovoza 2012.)

Tridentski sabor: Dekret o istočnom grijehu. URL: <http://www.katolik.hr/crkvamnu/dokumentimnu/224-tridentski-sabor-dekret-o-istonom-grijehu> (15:05, 16. kolovoza 2012.)

